

УДК 342.95; 159.99

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.4.42>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Шило С.М.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0009-0000-6521-7807
e-mail: sh.sergii@gmail.com*

Шило С.М. Адміністративно-правові засади професійної психологічної підтримки працівників Національної поліції України в умовах війни.

У статті досліджено відповідність чинного нормативно-правового регулювання професійної психологічної підтримки працівників Національної поліції України умовам війни з РФ. Автор підкреслює, що психологічна стійкість поліцейських є критично важливою як для виконання ними службових завдань у зоні бойових дій, так і для захисту психічного здоров'я та безпеки цивільного населення. Аналізується стан нормативно-правового регулювання діяльності психологічної служби Національної поліції України. Встановлено, що нормативна база переважно орієнтована на мирний час і потребує адаптації до екстремальних умов війни. Узагальнено дослідження українських і зарубіжних авторів, які окреслюють потребу в системному підході до психологічного супроводу працівників поліції, включаючи розвиток стресостійкості, запобігання емоційному вигоранню, надання консультативної допомоги та супроводження в екстремальних ситуаціях. Автор наголошує на важливості впровадження доказових психологічних практик та адаптації наявних програм до викликів воєнного часу. У статті обґрунтовано необхідність вдосконалення чинного нормативно-правового регулювання психологічної служби Національної поліції України з врахуванням викликів воєнного стану, а саме: імплементація анонімних звернень за психологічною допомогою з гарантіями конфіденційності; розширення психологічних заходів підтримки та психоедукації під час несення служби, а не лише за наслідком травмуючих подій; розширення співпраці з державними органами та неурядовими організаціями; запровадження системи незалежного аудиту якості наданих психологічних послуг. Зроблено висновок про необхідність комплексного реформування підходів до організації психологічної допомоги працівникам Національної поліції України з урахуванням сучасних викликів та кращих міжнародних практик.

Ключові слова: адміністративне право, Національна поліція України, психологічна підтримка, воєнний стан, нормативна база, стресостійкість, ПТСР, екстремальні умови, правове регулювання, професійна діяльність.

Shylo S.M. Administrative law foundations of professional psychological support for National Police of Ukraine officers in wartime conditions.

The article examines the adequacy of the current legal and regulatory framework for professional psychological support of National Police officers of Ukraine under the conditions of war with the Russian Federation. The author emphasizes that the psychological resilience of police officers is critically important both for fulfilling their duties in combat zones and for protecting the mental health and safety of the civilian population. The state of legal regulation of the psychological service of the National Police of Ukraine is analyzed. It is established that the existing legal framework is mainly oriented toward peacetime and requires adaptation to the extreme conditions of war. The article summarizes research by Ukrainian and international authors that highlights the need for a systemic approach to psychological support, including the development of stress resilience, prevention of

emotional burnout, provision of counseling assistance, and support in extreme situations. The author stresses the importance of implementing evidence-based psychological practices and adapting existing programs to the challenges of wartime. The article substantiates the necessity of improving the current legal regulation of the psychological service of the National Police of Ukraine in light of martial law challenges, specifically: implementing anonymous psychological help requests with confidentiality guarantees; expanding psychological support measures and psychoeducation during service, not only following traumatic events; strengthening cooperation with state agencies and non-governmental organizations; and introducing a system of independent audits for the quality of psychological services provided. It is concluded that there is a need for a comprehensive reform of approaches to organizing psychological support for the employees of the National Police of Ukraine, taking into account current challenges and best international practices.

Key words: administrative law, National Police of Ukraine, psychological support, martial law, legal framework, stress resilience, PTSD, extreme conditions, legal regulation, professional activity.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна, розв'язана Російською Федерацією проти України, суттєво змінила умови діяльності Національної поліції України. Поліцейські опинилися на передовій не лише у фізичному, а й у психологічному сенсі: забезпечують правопорядок у прифронтовій зоні, допомагають цивільним під обстрілами, розслідують воєнні злочини. У цих умовах психологічна стійкість працівників поліції є критично важливою для збереження їхньої професійної ефективності, психічного здоров'я і безпеки громадян.

Попри наявність нормативно визначеної структури психологічної служби в системі Національної поліції України, існує низка проблем. Зокрема, сучасна нормативна база переважно орієнтована на мирний час і лише частково адаптована до умов воєнного стану, а практичні заходи психологічної підтримки реалізуються нерівномірно, без достатнього моніторингу ефективності.

Така ситуація свідчить про потребу переосмислення адміністративно-правових засад професійної психологічної підтримки працівників Національної поліції України в умовах війни, з урахуванням міжнародного досвіду, актуальних викликів та рекомендацій фахівців.

Метою статті є дослідження адміністративно-правових засад професійної психологічної підтримки працівників Національної поліції України в умовах воєнного стану, зокрема аналіз чинного нормативно-правового регулювання діяльності психологічної служби, виявлення проблемних аспектів її функціонування та обґрунтування напрямів вдосконалення правового регулювання з урахуванням сучасних викликів.

Стан опрацювання проблематики. Питання психологічної підтримки працівників правоохоронних органів досліджувалося низкою українських та зарубіжних авторів.

Так, Тишина Д. та співавт. розглядали психологічну готовність поліцейських до розслідування воєнних злочинів. Вони обґрунтовують необхідність підтримки правоохоронців у реальному воєнному конфлікті і виокремлюють завдання зміцнення психічного здоров'я, розвитку стресостійкості та навчання подоланню труднощів. Попри це, автори відзначають, що питання психологічної підтримки поліцейських в умовах війни «залишаються недостатньо висвітленими» у вітчизняній літературі [1]. Романенко О. присвятила роботу загальним напрямам психологічного супроводу правоохоронців під час війни. Вона виділяє ключові компоненти системи супроводу: консультування працівників поліції із психологічних аспектів ефективного виконання професійної діяльності відповідно до особливостей їх службової діяльності; надання консультативної та практичної допомоги працівникам поліції з питань використання прийомів ефективної комунікації під час реалізації ними завдань професійної (зокрема переговорної) діяльності; психологічне супроводження екстремальних службових ситуацій та інші, а також підкреслює роль нормативної бази (зокрема наказу МВС від 06.02.2019 року № 88). Авторка надає рекомендації з удосконалення змісту та методів психологічного супроводження правоохоронців у практичних підрозділах [2]. Богуславська В. у роботі зосереджена на психологічних особливостях правоохоронної діяльності під час російської воєнної інтервенції. Констатовано, що діяльність поліцейського в умовах війни кардинально відрізняється від правоохоронної діяльності в мирний час і пов'язана зі значною кількістю небезпек, що дає змогу кваліфікувати її як діяльність в екстремальних умовах. Автор описує, як фактори війни поглиблюють психологічний стрес, знижують пізнавальні функції і можуть трансформувати особистість поліцейського [3]. Однак на підставі лише теоретичного аналізу не вирішено питання формування ефективних програм психологічної реабілітації; відсут-

ні емпіричні дані про їхню ефективність. Боровик М.О., Надутій А.В. та Лукін Б.П. досліджували нормативно-правове регулювання застосування сили і табельної зброї поліцейськими в умовах воєнного стану. Вони порівнюють українські та міжнародні норми, виокремлюють особливості правового регулювання воєнного часу й охарактеризували чинники, що впливають на рішення поліцейських про застосування вогнепалу [4]. Хоча ця робота пов'язана з формуванням психофізичної готовності, акцент зроблено на нормативно-правовій частині і стрільбовій підготовці; питання безпосередньої психологічної підтримки (консультування чи реабілітації) поліцейських залишено поза фокусом. Мітенко Т. вивчала нормативно-правові та організаційні засади психологічного забезпечення службової діяльності кінного підрозділу патрульної поліції. В її статті проаналізовано низку законів та наказів, зокрема згадано Наказ МВС від 06.02.2019 року № 88 як основу організації служби. Авторка звертає увагу на визначення завдань психологічного супроводу поліцейських та пропонує методичні рекомендації щодо їх виконання [5]. Разом з тим, Мітенко не охоплює специфіку війни – зокрема, її робота не описує нових викликів, які з'явилися після 2022 року.

Серед закордонних дослідників Jocelyn G. Jameson у дисертації «Resilience Characteristics in Law Enforcement Officers» досліджує характеристики стійкості працівників правоохоронних органів, що є важливим для розуміння психологічної підтримки в поліції [6]. Brandon del Pozo та співавт. у статті «Using Implementation Science to Improve Evidence-Based Policing: An Introduction for Researchers and Practitioners» аналізують впровадження науково обґрунтованих практик у поліції, включаючи психологічні інтервенції [7]. Chris R. Brewin та співавт. у дослідженні «Posttraumatic stress disorder and complex posttraumatic stress disorder in UK police officers» вивчають поширеність ПТСР та комплексного ПТСР серед поліцейських, підкреслюючи потребу в психологічній підтримці [8].

Загалом, аналіз публікацій свідчить про наявність окремих досліджень, присвячених психологічній підтримці поліцейських. Однак відсутній цілісний адміністративно-правовий підхід до регулювання психологічної служби Національної поліції саме в умовах війни. Залишається недостатньо розкритим питання адаптації надаваних послуг до умов війни та моніторингу їх ефективності, чим актуалізується проблематика, піднята у даній роботі.

Виклад основного матеріалу. Дослідження підтверджують, що умови війни різко підвищують стресове навантаження на поліцейських. Романенко О. зазначає, що воєнний стан «зумовлює необхідність посилення уваги» до супроводження екстремальних службових ситуацій та надання невідкладної допомоги [2]. Поліцейські ризикують зазнати серйозних психологічних травм (стресових реакцій, посттравматичних розладів) внаслідок бойових дій і робіт на деокупованих територіях [2]. Тичина Д. та співавтори підкреслюють, що «окремі симптоми отриманих стресогенних травм можуть виявлятися з плином часу», тому сучасна поліція потребує *психологічної підтримки* навіть після повернення з бойових зон [1]. Богуславська В. виокремлює конкретні наслідки бойової діяльності – зниження стресостійкості, емоційну вигораність, депресивні стани [3]. Ряд авторів зауважують, що формування стійкості та готовності поліцейських у воєнних умовах – комплексне завдання: це і професійна підготовка, і надання невідкладної допомоги, і створення відповідної нормативної бази [1]. Екстремальні ситуації змушують поліцію взаємодіяти швидко й ефективно, тому важливо тренувати поліцейських на вміння долати високий рівень тривоги і оперативно вирішувати гострі конфлікти.

Станом на сьогодні в Україні діє психологічна служба в системі МВС, складовою якої є психологічна служба Національної поліції України. Так, професійна психологічна підтримка працівників Національної поліції України врегульована:

- Порядком організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (затверджений наказом МВС від 06.02.2019 року № 88);
- Порядком пільгового реабілітаційного, санаторно-курортного лікування, оздоровлення та відпочинку в медичних реабілітаційних центрах, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах Міністерства внутрішніх справ України поліцейських, деяких інших категорій осіб та членів їх сімей (затверджений Наказом МВС від 14.12.2015 № 1568);
- Порядком медичного забезпечення поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України при виконанні оперативно-службових завдань під час подолання наслідків над-

звичайних ситуацій, припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень (затверджений наказом МВС від 07.11.2017 № 910).

Основним нормативно-правовим актом, що регулює психологічний супровід поліцейських, є вищенаведений Порядок, затверджений наказом МВС від 06.02.2019 року № 88 (далі – Порядок № 88/2019). Зазначений документ визначає структуру системи психологічного забезпечення працівників Національної поліції, принципи та напрями системи психологічного забезпечення, функції системи психологічного забезпечення, функції психологів та встановлює порядок організації психологічної роботи з працівниками поліції.

Порядок № 88/2019 історично має дві редакції: первинну та поточну. Останні зміни були внесені Наказом МВС від 15.05.2023 року № 393 вже після повномасштабного вторгнення. Зазначеними змінами були частково враховані потреби поліцейських в умовах воєнного стану. Зокрема, визначено обов'язок керівників органів поліції повідомляти психологів служби про звільнення працівника поліції з місць несвободи, полону або із заручників, повернення з інтернування в нейтральних державах; отримання працівником поліції поранення (контузії, травми, каліцтва); загибелі, поранення, потрапляння в полон або заручники членів сімей працівників поліції. Цими ж змінами додано до функцій психологічної служби:

1. Організацію та проведення вивчень під час психологічного супроводження службової діяльності працівників поліції, у тому числі тих, які брали безпосередню участь у бойових діях, залучалися до боротьби з тероризмом, забезпечували здійснення заходів із національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії на території України, звільнені з місць несвободи, полону або із заручників, повернені з інтернування в нейтральних державах;

2. Здійснення оцінки психологічної готовності працівників поліції до служби в екстремальних умовах, психологічний добір поліцейських до підрозділів, які беруть участь у відсічі і стримуванні збройної агресії Російської Федерації на території України, забезпеченні публічної безпеки і порядку на деокупованих територіях;

3. Організацію та проведення інформаційно-просвітницьких заходів із питань збереження психічного здоров'я та надання психосоціальної підтримки;

4. Надання психологічної підтримки та допомоги працівникам поліції та/або членам їх сімей (за згодою) у разі загибелі члена сім'ї, отримання поранення (контузії, травми, каліцтва), знаходження в місцях несвободи, полоні або в заручниках, або звільнення з них, повернення з інтернування в нейтральних державах;

5. Соціально-психологічну підтримку та психологічне супроводження працівників поліції, які мають статус учасника бойових дій, учасника війни, внутрішньо переміщеної особи, члена сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни, члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, що передбачає сприяння їх психічному здоров'ю, психосоціальному благополуччю та соціальній адаптації (реадаптації);

6. Надання психологічної допомоги працівникам поліції, які зазнали значних психогенних навантажень після їх перебування в екстремальних ситуаціях, пов'язаних із виконанням службових завдань, застосуванням вогнепальної зброї, звільнення з місць несвободи, полону або із заручників, повернення з інтернування в нейтральних державах, отриманням поранень (контузії, травми, каліцтва) для відновлення їх належної функціональності та профілактики проявів адиктивної (залежної) поведінки;

7. Надання кризової психологічної допомоги працівникам поліції, які постраждали внаслідок злочинів, терористичних актів, збройної агресії Російської Федерації на території України, та забезпечення (за потреби) психологічної підтримки членів їх сімей.

Варто відзначити доцільність запропонованих новацій в умовах воєнного стану. Водночас, не можемо оминути увагою залишені поза увагою потреби у вдосконаленні чинного нормативно-правового регулювання.

Так, Порядок досі не регламентує механізми анонімного чи незалежного звернення за психологічною допомогою. У реальності поліцейські можуть побоюватися повідомляти про стреси через бюрократію або побоювання щодо кар'єри. Тому чинна система ризикує не охопити тих, хто потребує допомоги. Крім того, хоча керівництво зобов'язане інформувати психологів про певні травмуючі ситуації, сам Порядок більше фокусується на реактивних заходах (повідомлення про травмуючі події війни), ніж на проактивному навчанні стійкості до стресів. Чинна система також передбачає координацію переважно в рамках МВС та Нацполіції (навчальні за-

клади, медзаклади МВС), але мало взаємодіє з громадськими організаціями, зовнішніми волонтерами чи міжнародними програмами підтримки ветеранів. У надзвичайних умовах корисним був би ширший контекст – наприклад, *участь волонтерів (психологів з-за меж системи), партнерство з ветеранськими організаціями, благодійними фондами тощо*. Наостанок, хоча формально і передбачено аналіз та контроль за якістю послуг, у Порядку досі не прописані конкретні *критерії оцінки роботи психологічних підрозділів* (кількість звернень, показники психічного здоров'я особового складу тощо). Відсутні механізми зовнішнього аудиту чи узагальнення статистики на центральному рівні. Без таких індикаторів важко виміряти результативність заходів та вдосконалювати систему.

Враховуючи зазначену проблематику, доцільним видається запровадження можливості *анонімного звернення* поліцейських, що постраждали внаслідок війни, до психологічної служби, із закріпленням гарантій щодо конфіденційності. Крім того, чинну систему варто орієнтувати не лише на реагування після криз, але й на формування психологічної стійкості. Міжнародний досвід показує ефективність таких підходів: наприклад, Ізраїль надає *психологічну підтримку поліцейським і військовим ще під час служби* з подальшим супроводом після демобілізації [9]. Варто *розширити співпрацю з іншими державними органами та неурядовими організаціями*: підписати меморандуми з Мінветеранів, МОЗ, громадськими ветеранськими організаціями, благодійними фондами психологічної допомоги. Залучати волонтерів-психологів і ветеранів для організації груп підтримки (за прикладом ізраїльської NATAL). Така модель може бути адаптована і для поліцейських – наприклад, колишні силовики як наставники новобранців чи чинних учасників бойових дій. Наостанок, варто запровадити *систему незалежного аудиту якості наданих психологічних послуг*: через опитування працівників, що скористалися послугами психологів; систематизацію та аналіз статистичних даних; інтеграцію гарячих ліній для скарг про неякісно надані послуги та пропозиції; а також проведення зовнішніх оцінювань з боку фахових організацій. Такий підхід дозволить забезпечити прозорість, підвищити довіру до системи психологічної допомоги та сприяти її постійному вдосконаленню.

Висновки. У сучасних умовах повномасштабної війни, що кардинально змінила характер діяльності Національної поліції України, питання професійної психологічної підтримки працівників поліції набуло критичного значення. Поліцейські, виконуючи службові обов'язки в умовах підвищеного ризику, стикаються з екстремальними ситуаціями, що спричиняють серйозне психоемоційне навантаження, включаючи ПТСР, емоційне вигорання та інші стресові розлади. Незважаючи на наявність базової нормативної бази (зокрема, Порядку № 88/2019), існуюча система психологічного забезпечення залишається недостатньо адаптованою до умов воєнного стану та працює без належного моніторингу ефективності.

Проаналізовані дослідження як українських, так і зарубіжних авторів свідчать про наявність розуміння важливості психологічної підтримки поліцейських, однак вказують на фрагментарність і несистемність підходів до її реалізації. Відсутність цілісного адміністративно-правового підходу, недостатня адаптація нормативних актів до викликів воєнного часу та брак емпіричних досліджень ефективності існуючих програм потребують переосмислення та удосконалення.

Враховуючи аналіз нормативної бази, статтею запропоновано ряд пропозицій до вдосконалення чинного нормативно-правового регулювання психологічної служби Національної поліції України з врахуванням викликів воєнного стану, а саме: імплементація анонімних звернень за психологічною допомогою з гарантіями конфіденційності; розширення психологічних заходів підтримки та психоедукації під час несення служби, а не лише за наслідком травмуючих подій; розширення співпраці з державними органами та неурядовими організаціями; запровадження системи незалежного аудиту якості наданих психологічних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тичина Д., Антошук А., Перцев Р. Психологічна готовність поліцейських до розслідування воєнних злочинів. *Юридична психологія*. 2024. № 2 (35). С. 25–33. DOI: 10.33270/03243502.25.
2. Романенко О. Актуальні напрями психологічного супроводження професійної діяльності правоохоронців. *Юридична психологія*. 2023. № 2 (33). С. 18–25. DOI: 10.33270/03233302.18.
3. Богуславська В. Психологічні особливості правоохоронної діяльності під час російської воєнної інтервенції. *Юридична психологія*. 2024. № 1 (34). С. 93–100. DOI: 10.33270/03243401.93.

4. Боровик М.О., Надутий А.В., Лукін Б.П. Визначення компонентів психофізичної готовності поліцейських до застосування табельної вогнепальної зброї в умовах воєнного стану. *Право і безпека*. 2023. № 1 (88). С. 44–55. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.04>.
5. Мітенко Т. Особливості реалізації системи психологічного забезпечення професійної діяльності працівників кінного підрозділу поліції. *Юридична психологія*. 2023. № 1 (32). С. 112–120. DOI: 10.33270/03233201.112.
6. Jocelyn Grace Jameson. (2023). Resilience Characteristics in Law Enforcement Officers. Doctoral dissertation. Walden University. 170 p.
7. del Pozo, B., Belenko, S., Pivovarova, E., Ray, B., Martins, K.F., & Taxman, F.S. (2024). Using Implementation Science to Improve Evidence-Based Policing: An Introduction for Researchers and Practitioners. *Police Quarterly*, 28(2), 182–211. DOI: <https://doi.org/10.1177/10986111241265290> (Original work published 2025).
8. Brewin, Chris & Miller, Jessica & Soffia, Magdalena & Peart, Alexandra & Burchell, Brendan. (2020). Posttraumatic stress disorder and complex posttraumatic stress disorder in UK police officers. *Psychological medicine*. 52. 1–9. DOI: 10.1017/S0033291720003025.
9. Андросюк В., Галустян О. Міжнародний досвід психологічної підтримки поліцейських і військовослужбовців перед звільненням зі служби. *Юридична психологія*. 2024. № 2 (35). С. 34–44. DOI: 10.33270/03243502.34.